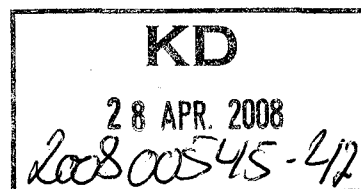

Høgskolen i Telemark

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref: 200800545-/KOE

Vår ref: 2008/213

Dato: 22.04.2008

NOU 2008: 3 SETT UNDER ETT - HØRING

Vi viser til departementets brev 28.01.08 og oversender med dette høringsuttalelse fra Høgskolen i Telemark. Uttalelsen ble enstemmig vedtatt av høgskolens styre i møte 17.04.08.

Med hilsen

Dag K. Bjerketvedt
rektor

Nils Røttingen
høgskoledirektør

Vedlegg: Høringsuttalelse fra Høgskolen i Telemark

Postadresse
Postboks 203
3901 Porsgrunn
postmottak@hit.no

Besøksadresse
Kjølnes Ring 56

Kontakt
Telefon 35026200
Telefaks 35575002
Internett www.hit.no

Saksbehandler
seniorrådgiver Henning Hanto
35952622
henning.hanto@hit.no

Vedtatt av styret 17.04.2008

NOU 2008:3 SETT UNDER ETT – NY STRUKTUR I HØYERE UTDANNING HØRINGSUTTALELSE FRA HØGSKOLEN I TELEMARK (HiT)

Dette er hovedkonklusjonene i uttalelsen fra Høgskolen i Telemark:

HiT slutter seg i all hovedsak til utvalgets beskrivelse av situasjon, utviklingstrekk og hovedutfordringer.

HiT er enig i at en høy grad av institusjonell autonomi må opprettholdes, og at finansieringssystemet fortsatt må stimulere til måloppnåelse og en viss konkurranse, men mener at det er behov for noe sterkere nasjonal styring enn i dag, og at konkurranseelementet bør dempes noe.

HiT mener det må utvikles en nasjonal politikk der overordnede mål er

- å opprettholde en god regional balanse innen høyere utdanning og motvirke sentraliseringstendenser
- å konsentrere de tunge faglige ressursene i sterke og robuste fagmiljøer
- å videreutvikle en differensiert og dynamisk sektor
- å sørge for at kvaliteten i utdanning og forskning er under stadig utvikling
- å styrke det institusjonelle grunnlaget for at Norge blir et sterkt forsknings- og kunnskapsbasert samfunn

HiT er ikke enig i en tvungen sammenslåing til flercampusuniversiteter, og mener også at storhøgskolemodellen ikke er hensiktsmessig.

HiT går inn for en nettverksmodell, eller "kontraktsmodell", bygd på forpliktende kontrakter mellom institusjonene, kombinert med virkemidler for noe sterkere nasjonal styring. De viktigste er

- noe mindre vekt på resultatbasert finansiering
- flerårige styrings- og finansieringsavtaler
- tydeligere krav til mål og resultater, og mer direkte styring gjennom tildelingsbrev og etatsstyringsmøter basert på lov og forskrifter
- insentiver for å fremme samarbeid og arbeidsdeling, og evt frivillige fusjoner
- økt vekt på behovs- og konsekvensvurderinger ved godkjenning av etableringer av doktorgradsstudier
- nasjonalt godkjenningskrav for etablering av nye doktorgradsstudier også ved universitetene

HiT mener at en slik modell vil kunne føre fram til fusjoner, eventuelt føderasjoner, mellom institusjoner, basert på frivillighet og felles interesser.

HiT mener at enhetlig eller delt ledelse bør sidestilles i loven, og at rektor ikke bør være medlem av styret ved enhetlig ledelse. HiT er enig i at ordningene med internt eller eksternt styreflertall bør sidestilles.

HiT slutter seg til forslaget om at én doktorgrad bør være grunnlag for akkreditering som universitet, men er uenig i at det fastsettes et bestemt minste studenttall. Akkreditering må bygge på en samlet vurdering av institusjonens langsiktige grunnlag for å være universitet.

HiT slutter seg til forslaget om samarbeid om forskerutdanning i forskerskoler og om tilførsel av midler til økt satsing på forskerutdanningen. HiT understreker at det må være økonomisk likeverdighet mellom institusjonene ved samarbeid om forskerutdanning.

HiT er enig i at finansieringssystemet bør endres ved å styrke basisfinansieringen og å redusere vekten av de resultatbaserte komponentene, at det innføres en strategisk undervisningsbevilgning og at den strategiske forskningskomponenten i høyere grad benyttes reelt strategisk.

HiT er enig i at det ikke bør opprettes nye faste studiesteder, og i at enkelte studiesteder kan bli for små. HiT mener imidlertid at utvalgets konkrete forslag er svakt underbygd, og understreker spesielt at studiested Rauland har sterke kvaliteter og bør bestå.

HiT er enig i at det ikke bør utpekes eliteuniversiteter.

HiT slutter seg til at ordningen med sentra for fremragende forskning bør videreføres, og i at det bør opprettes sentra for fremragende undervisning, herunder profesjonsutdanning, med vekt på formidling og overføringsverdi.

HiT slutter seg til forslaget om et program for kompetanseheving i profesjonsutdanningene, men går mot at tildeling av midler skal styres til utvalgte enkeltmiljøer.

HiT er enig i at rammeplanene for profesjonsutdanningene bør erstattes med spesifikke kompetansemål og tilpasses et nasjonalt rammeverk for kvalifikasjoner.

HiT er i hovedtrekk enig i utvalgets vurderinger i kapitlene 16-21, men har kritiske merknader på noen punkter. Bl.a. advarer HiT mot ytterligere krav til detaljert rapportering.

Innhold:	s.
1. Situasjonsbeskrivelse, utviklingstrekk og hovedutfordringer (kap. 3-5)	3
2. Overordnede mål for sektoren	4
3. Kommentarer til de enkelte kapitler	5
- institusjonsstrukturen (kap. 6)	5
- styring og ledelse (kap. 7)	9
- kriterier for akkreditering som universitet (kap. 8)	11
- forskerutdanning (kap. 9)	12
- finansieringssystemet (kap. 10)	12
- små studiesteder (kap. 11)	14
- dimensjonering, arbeidsdeling og ansvar for små og utsatte fag (kap. 12)	14
- universitet på internasjonalt nivå (kap. 13)	15
- profesjonsutdanningene i høyskolene (kap. 14)	16
- sentra for fremragende undervisning (kap. 15)	17
- universitetenes og høyskolenes regionale betydning (kap. 16)	17
- internasjonalisering (kap. 17)	18
- etniske minoriteters deltakelse i høyere utdanning (kap. 18)	19
- situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning (kap. 19).	20
- likestilling (kap. 20)	20
- en mer kunnskapsbasert utdannings- og forskningspolitikk (kap. 21)	22
4. Nasjonal styring og institusjonell autonomi.	22

1. SITUASJONSBESKRIVELSE, UTVIKLINGSTREKK OG HOVEDUTFORDRINGER

Stjernø-utvalget tegner i kap. 3-5 et bilde av utviklingen og situasjonen i universitets- og høyskolesektoren som HiT i all hovedsak kan slutte seg til.

Utviklingen har ifølge utvalget bl.a. vært preget av en gradvis utvisking av skillene mellom universiteter og høyskoler, som det verken er mulig eller ønskelig å reversere. Det er likevel etter utvalgets oppfatning ønskelig å opprettholde mangfold og diversitet i høyere utdanning, og en viss arbeidsdeling. Den kan gjelde innretning mot ulike deler av arbeidsmarkedet, ulik grad av praktisk og teoretisk preg på studiene eller ulik vekt på grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid. HiT er enig i dette.

Etter høyskolereformen i 1994, og særlig etter reformene som fulgte etter Mjøs-utvalgets innstilling, har sektoren gradvis blitt deregulert, med økt autonomi til institusjonene og redusert statlig styring. Det har blitt åpnet for endret institusjonsstatus fra høyskole til universitet, og det er innført et nytt finansieringssystem med økt vekt på resultatbasert finansiering. Dette har bidratt til at konkurransen mellom institusjonene om studenter, personale, oppdrag og økonomiske ressurser har økt betydelig. Endringene har hatt flere positive effekter. Utvalget mener likevel at konkurransen nå i for sterk grad avgjør utvikling og retning i høyere utdanning, og at det ikke lenger er noen nasjonal strategi for utvikling av sektoren. HiT deler dette synet.

Slik utvalget ser det, har disse reformene bl.a. ført til opprettelse av stadig nye doktorgradsstudier og et stort antall mastergradsstudier ved høyskolene, ofte forankret i små faglige miljøer. Når stadig flere høyskoler får universitetsstatus, blir det også stadig vanskeligere å utvikle en arbeidsdeling mellom universitetene og høyskolene. HiT mener denne analysen er riktig.

Videre mener utvalget at institusjonene, ikke minst de statlige høyskolene, ikke i tilstrekkelig grad har maktet å bli drivkrefter for utvikling i regionene der de er lokalisert. Det kan skyldes bl.a. institusjonenes utdanningstilbud og fagprofil, overvurdert betalingsvilje og -evne hos potensielle oppdragsgivere, lav og/eller for lite relevant FoU-kompetanse, og manglende insentiver i finansieringssystemet. Også her mener HiT at utvalgets beskrivelse er korrekt, selv om det bør understrekes at det er betydelige forskjeller mellom institusjonene på dette området.

Utvalget skisserer en sannsynlig utvikling fram mot 2020 dersom det ikke gjøres særlig endringer i dagens sektorpolitikk og styrings-, finansierings- og akkrediteringssystem. Utvalget ser her for seg at det vil være ca 12 universiteter i Norge, mens ytterligere høyskoler arbeider for å bli det. Forskjellene mellom institusjonene innen hver kategori vil øke, men differensieringen mellom kategoriene minker og institusjonene klarer ikke å utvikle arbeidsdeling seg i mellom. Det vil bli etablert mange og svake doktor- og mastergradsstudier. Institusjonenes økonomi settes under press, spesielt vil dette være situasjonen for de gjenværende høyskolene. Særlig de mindre høyskolene utenfor de større byene vil slite med rekrutteringen. Kvaliteten i utdanning og forskning blir skadelidende, og norsk høyere utdanning blir hengende etter i den internasjonale utviklingen. HiT har ikke vesentlige innvendinger mot utvalgets vurderinger her.

Utvalget oppsummerer sin oppgave til å skulle

(...)”komme med forslag til hvordan myndighetene skal styre sektoren sett under ett for å nå bestemte mål: kvalitet på internasjonalt nivå, god nasjonal dekning av utdanningstilbud, tilførsel av nødvendig arbeidskraft, regional balanse i studietilbud og kompetanse, sterke og robuste institusjoner og god ressursutnyttelse. Med andre ord skal utvalget foreslå tiltak for en nasjonal politikk for høyere utdanning.”

Utvalget mener at siktemålet nå må være å oppnå en riktig balanse mellom statlig styring, som gir tilstrekkelig koordinering, og institusjonell autonomi, som opprettholder en utviklingsorientert dynamikk, for slik å sikre en best mulig samlet bruk av ressursene i sektoren. HiT slutter seg til dette.

De mest urovekkende forhold utvalget peker på, og som HiT er enig i, kan oppsummeres slik:

- Det er sviktende kvalitet i flere sentrale utdanninger.
- Det er svak rekruttering og dårlig studentgjennomstrømming ved mange studiesteder.
- Det er en uheldig spredning av utdanninger og fagmiljøer, særlig på master- og doktorgradsnivå.

HiT mener at det særlig er disse tre faktorene som medvirker til de uheldige utviklingstrekk som er avdekket:

- Det er for lite samarbeid og samordning mellom institusjoner.
- Konkurransen mellom institusjonene er i mange tilfeller dysfunksjonell, og har fått for stor betydningen for utviklingen i sektoren.
- Den nasjonale styringen er for svak.

2. OVERORDNEDE MÅL FOR SEKTOREN

Slik HiT ser det, er dette viktige overordnede mål for sektoren:

- Det skal være lik rett til høyere utdanning i Norge, uavhengig av bosted, og sektoren skal sikre tilgang på velkvalifiserte arbeidstakere nasjonalt og regionalt. Det er m.a.o. viktig å motvirke en stadig sterkere sentralisering i sektoren.
- De tunge faglige ressursene må konsentreres i sterke og robuste fagmiljøer.
- Sektoren skal være differensiert og dynamisk.
- Kvaliteten i utdanning og forskning skal være under stadig utvikling.
- Det institusjonelle grunnlaget for at Norge blir et sterkt forsknings- og kunnskapsbasert samfunn skal styrkes.

Det sentrale spørsmålet er om de virkemidlene Stjernø-utvalget foreslår, er egnet til å møte hovedutfordringene og å realisere de overordnede målene, slik disse er omtalt ovenfor. Dette er utgangspunktet for HiTs vurdering av utredningen.

Virkemiddelbruken blir kommentert under de ulike kapitlene og særlig i avsnitt 4 sist i denne høringsuttaalelsen.

3. KOMMENTARER TIL DE ENKELTE KAPITLER

Institusjonsstrukturen (kap. 6)

Stjernø-utvalget foreslår strukturelle endringer som et hovedgrep for å møte sektorens utfordringer. Etter en vurdering av fire ulike modeller går utvalgets flertall inn for **"flercampusmodellen"**, med 8-10 landsdelsuniversiteter som skal omfatte alle landets nåværende universiteter og høyskoler.

Alt i utvalgets mandat slås det fast at Norge har en godt utbygd struktur av universiteter og høyskoler. I mandatet står det bl.a. at *"Soria Moria-erklæringens mål om å styrke det regionale universitets- og høyskolesystemet vil være en sentral premiss for arbeidet"*. HiT mener at utvalget i for liten grad har lagt vekt på denne sterke føringen i sine forslag. Utvalget har derimot rett i at den desentraliserte strukturen av flere grunner er under press.

Etter HiTs oppfatning vil ikke flercampusmodellen være et godt virkemiddel for å sikre at en slik struktur blir opprettholdt. HiT ser ikke bort fra at samlokalisering og flytting av studietilbud i noen tilfeller kan være ønskelig, men er redd for at den strukturen utvalget foreslår, kan medvirke til en økonomisk og konkurransemessig motivert sentralisering som ikke er i samsvar med nasjonale prioriteringer.

Flercampusmodellen kan, slik utvalget peker på, gi muligheter for økt samordning av studietilbud og dermed redusert lokal konkurranse innenfor hver universitetsregion. Flercampusmodellen gir også økte muligheter for å konsentrere den faglige toppkompetansen i sterkere miljøer gjennom utvikling av et institusjonsinternt system med en felles plan for utvikling av master- og doktorgradsstudier og av fagprofiler i dialog med departementet og etter råd fra internasjonale eksperter. Dette framstår som modellens største styrke, selv om det må tilføyes at eksisterende, godt profilerte institusjoner vil kunne stå igjen med svekket profil etter fusjon, jf. nedenfor.

Men konkurransen vil lett bli minst like hard mellom regionene som mellom de nåværende institusjonene, og de valg som gjøres, vil heller ikke under flercampusmodellen nødvendigvis være rasjonelle sett i et nasjonalt perspektiv. Av samme grunn kan HiT heller ikke se at flercampusmodellen nødvendigvis vil føre til bedre nasjonal styring.

Stjernø-utvalget påviser at produktiviteten gjennomgående er mindre ved de minste studiestedene. Det må etter HiTs syn ikke trekkes for vidtgående slutninger av dette. F.eks. er ikke kvaliteten og produktiviteten nødvendigvis dårligere ved mindre enn ved større studiesteder, og det enkelte fagmiljøes styrke er ikke direkte avhengig av studiestedets eller institusjonens størrelse. Som utvalget selv peker på, finnes det små og svake fagmiljøer også ved de største institusjonene, og det finnes små fag- og forskningsmiljøer som er gode og understøttes av nettverk i og utenfor institusjonen. Det er også eksempler på fagmiljøer som er nasjonalt og internasjonalt ledende på enkeltområder også ved små institusjoner og studiesteder. På noen områder vil på sin side også landsdelsuniversitetene kunne være for små, og det vil være behov for nasjonal koordinering for å kunne bygge opp forskningsmiljøer av tilstrekkelig styrke og bredde. Etablering av landsdelsuniversiteter vil etter HiTs syn i seg selv ikke medføre styrking av fagmiljøene. Det skjer i praksis gjennom samlokaliseringer, eller ut fra faglige interesser og frivillig samarbeid.

HiT stiller seg tvilende til påstanden om at denne typen institusjoner vil fremme kvaliteten i de enkelte utdanningene. HiT kjenner for sin del ikke til internasjonale evalueringer som dokumenterer dette. I den sammenheng er det også verdt å merke seg at de sammenslåingene som nylig har skjedd i Danmark, omfatter universiteter og forskningsinstitutter og ikke høyskolesektoren.

En vesentlig innvending mot flercampusmodellen er også at den vil kunne motvirke den differensiering og arbeidsdeling som også Stjernø-utvalget ønsker. Spesielt de klassiske universitetene og vitenskapelige høyskolene vil lett miste sin profil og egenart gjennom å bli integrert i institusjoner som også omfatter de brede profesjonsutdanningene, selv om de også vil kunne ha fordeler av at disse fagmiljøene og fagtradisjonene blir inkludert.

HiT mener dessuten at utvalget har tatt for lett på de betydelige styrings- og ledelsesutfordringene en flercampusmodell vil medføre, både knyttet til geografiske avstander, til integrering av ulike fagkulturer og til legitimitetsproblemer på grunn av økt avstand mellom fagmiljøer og studenter og institusjonsledelsen. En slik institusjonsmodell kan føre til altfor sentralisert og autoritær styring med sviktende muligheter for medvirkning og medbestemmelse, eller, i den motsatte ytterlighet, et institusjonelt styringsnivå som blir lite mer enn en ny overbygning over reelt sett selvstyrende enheter. Faren for økt byråkratisering er også meget reell i en slik modell, og er heller ikke vurdert i utredningen.

Forslaget om en faglig basert avdelingsinndeling på tvers av geografi vil kunne gi bedre samordningsmuligheter, men byr også på betydelige ledelsesmessige utfordringer. Disse aspektene er etter HiTs syn analysert i altfor liten grad i innstillingen.

HiT savner også en omtale og vurdering i innstillingen av erfaringene med sykehusreformen i 2002, en reform som på viktige punkter har likhetstrekk med den strukturendring Stjernø-utvalgets flertall går inn for i høyere utdanning.

Selv om flercampusmodellen kan gi muligheter til bedre samordning innen hver universitetsregion, mener HiT etter dette at ulempene og risikofaktorene med modellen veier så tungt at den bør avvises. Det gjelder spesielt dersom en slik strukturendring gjennomføres gjennom sentrale vedtak og i strid med institusjonenes og fagmiljøenes ønske.

Stjernø-utvalget avviser selv den skisserte **”storhøyskolemodellen”**, der de fleste landsdelene har hvert sitt universitet, og der de nåværende statlige høyskolene er slått sammen i «storhøyskoler».

Også denne modellen vil medføre en mindre fragmentert struktur. Innenfor de nye storhøyskolene kan modellen gi muligheter for bedre koordinering av mastergradstilbud, klarere profilering av profesjonsutdanningene og bedre tilpassing av studiekapasiteten til etterspørselen. Konkurransen mellom institusjonene vil imidlertid etter HiTs syn ikke svekkes, og modellen gir i seg selv ikke klarere nasjonal styring. Gjennom samordning og eventuell samlokalisering kan kvaliteten bli styrket, men kraftige tiltak i en slik retning vil også med denne modellen føre til at tilgangen til høyere utdanning i deler av landet kan bli svekket, jf. referansen til utvalgets mandat ovenfor. Samtidig vil mangfoldet i sektoren og eksisterende institusjoners egenart og profil kunne svekkes noe.

Langt på vei vil utfordringene knyttet til styring og ledelse bli som for flercampusmodellen, bl.a. med sterke spenninger mellom studiesteder og fagmiljøer.

Utvalget mener at storhøgskolene uansett vil arbeide for å bli universiteter. HiT er enig i at storhøgskolemodellen derfor ikke vil kunne opprettholdes over tid.

Utvalget legger særlig vekt på at utviklingen har løpt fra et binært system med et politisk bestemt skille mellom to institusjonstyper med klart atskilte oppgaver. HiT er enig med utvalget i at det ikke er ønskelig å gå tilbake til en slik situasjon.

HiT mener etter dette, som utvalget, at denne modellen ikke er hensiktsmessig.

Utvalget introduserer også **"nettverksmodellen"**, som innebærer at det bygges opp et nettverk av selvstendige universiteter og høyskoler i en landsdel, basert på forpliktende samarbeidsavtaler. Det forutsettes at nettverkene som hovedregel har et eksisterende eller nytt universitet i sentrum. Nettverkene er bl.a. tenkt å ta ansvar for arbeidsdeling mellom institusjonene om studietilbud, særlig mastergradsutdanninger, og for felles opplegg for forskerutdanning.

Utvalgets flertall avviser denne modellen, særlig fordi den er svakest når det gjelder å bidra til en mindre fragmentert struktur og til arbeidsdeling og samordning av studietilbud, spesielt på lavere grads nivå. Flertallet mener heller ikke at modellen vil bidra til konsentrasjon av master- og doktorgradstilbud. Det hevdes at modellen derfor i mindre grad enn de modellene som innebærer styrte fusjoner, vil medvirke til å heve kvaliteten i utdanning og forskning. Flertallet bygger dette på det syn at samarbeids- og styringsstrukturene i en nettverksmodell ikke vil gi tilstrekkelig beslutningskraft. Det at finansieringen fortsatt vil gå separat til hver institusjon, vil også gjøre at institusjonene vil forfølge sine egeninteresser. Dermed vil, etter flertallets syn, sektorens omstillingsevne og kostnadseffektivitet ikke økes i tilstrekkelig grad.

HiT ser disse innvendingene, men vil likevel etter en samlet vurdering anbefale at nettverksmodellen velges. HiT forutsetter da at nettverkene ikke bygger på løse og tidsbegrensede samarbeidsavtaler, men på forpliktende kontrakter.

For å motvirke modellens svakheter, særlig at den ikke i seg selv synes å medvirke til faglig styrking av små, fragmenterte fagmiljøer, bør den imidlertid kombineres med en rekke virkemidler som innebærer økt nasjonal styring. Samordning og konsentrasjon vil da i større grad kunne skje ut fra nasjonale behov, og ikke bare ut fra institusjonsinterne prioriteringer.

Slik vil utvalgets ønske om endret utviklingsretning i sektoren, derunder også nødvendige sammenslåinger, kunne imøtekommes gjennom frivillighet uten en tvangsfusjonering. En mellomløsning mellom fusjoner og helt selvstendige institusjoner kan for øvrig være en "føderasjonsmodell" med felles beslutningsorganer med definerte oppgaver og relativt stor autonomi for enkeltinstitusjonene. HiT kjenner til at det i Sverige arbeides med slike planer, bl.a. mellom Örebro universitet og Mälardalens högskola med mulig tilslutning fra flere. Slike løsninger har etter HiTs oppfatning størst sjanse til å lykkes når de springer ut av de samarbeidende institusjonenes felles interesser.

Stjernø-utvalget foreslår selv virkemidler for bedre nasjonal styring, bl.a. en endring av finansieringssystemet der vekten av de resultatbaserte komponentene reduseres noe, og flerårige styrings- og finansieringsavtaler mellom institusjonene og departementet. Bl.a. foreslår utvalget at institusjonene skal utvikle ulike profiler i dialog med departementet etter råd fra et nytt organ bestående av internasjonale eksperter. HiT er enig i dette, og mener det

må kunne skje uansett institusjonsstruktur. HiT forutsetter likevel at et slikt organs innflytelse balanseres mot nasjonal innsikt og prioriteringer.

I tillegg vil HiT trekke fram følgende virkemidler, hvorav noen omtales nærmere under de aktuelle kapitler nedenfor:

- mer entydige bestemmelser i lov om universiteter og høyskoler om krav til arbeidsdeling og samarbeid, og sterkere oppfølging av disse bestemmelsene
- tydeligere krav til mål og resultater i tildelingsbrevet
- klarere signaler gitt i etatsstyringsmøtene
- insentiver for bl.a. å fremme samarbeid og samordning, evt også frivillige fusjoner
- økt vekt på behovs- og konsekvensvurderinger ved godkjenning av etablering av doktorgradsstudier
- nasjonalt godkjenningskrav for etablering av nye doktorgradsstudier også ved universitetene
- økonomisk likeverdighet mellom institusjonene ved samarbeid om forskerutdanning

HiT fastslår at det ikke lenger er et binært høyere utdanningssystem i Norge med universiteter på den ene siden og høyskoler på den andre. Dette har vært en politisk ønsket utvikling, som ikke bør reverseres. Det har likevel ikke utviklet seg et homogent system med likeartede institusjoner. Mangfoldet er for en stor del bevart, men diversiteten går like gjerne innad i institusjonene som mellom dem. HiT mener dette er en styrke ved dagens struktur, som må bevares fordi det er en rekke ulike oppgaver som skal løses.

Utvalget synes å frykte at den senere tids utvikling mot akkreditering av høyskoler som universitet, svekker mangfoldet i sektoren. HiT mener dette er en uberettiget frykt. Det er nå, og det vil forbli, store forskjeller mellom de veletablerte, tradisjonelle breddeuniversitetene og de nye, mer smalspektrede universitetene fordi kortvarige profesjonsutdanninger vil utgjøre en vesentlig andel av den faglige virksomheten i den sistnevnte kategorien. Dermed vil arbeidsdelingen være forskjellig i overskuelig framtid uavhengig av valgt struktur. Dette mener HiT er ønskelig.

Innenfor nettverksmodellen bør det altså fortsatt være mulig for høyskoler gjennom kompetanseoppbygging å utvikle seg til å bli universitet. Støtte for dette synet finner HiT bl.a. i OECDs gjennomgang høsten 2006 av norsk høyere utdanning (*Thematic Review of Tertiary Education: Norway*), der det anbefales at forbindelsene mellom universitets- og høyskolesektoren bør bli tettere og at institusjonskategoriene bør gjøres mer fleksible, og der det gis støtte til fortsatt etablering av nye universiteter med mer varierte faglige profiler enn de tradisjonelle. HiT mener imidlertid at kriteriene for slik akkreditering bør endres i samsvar med utvalgets forslag, jf. kommentarene nedenfor til kapittel 8.

Slik HiT ser det, vil nettverksmodellen innebære mindre sentraliseringspress og dermed at tilgangen til høyere utdanning i alle deler av landet vil kunne opprettholdes, jf. mandatets mål om styrking av det regionale høyere utdanningssystemet.

En fordel ved nettverksmodellen er dessuten at frivillighet gir større motivasjon og engasjement. Dessuten vil de spesielle utfordringene som flercampus- og storhøyskolemodellene vil gi for styring og ledelse, jf. omtalen ovenfor, være mindre ved et slikt alternativ. Riktignok vil også nettverksmodellen gi utfordringer, spesielt knyttet til behovet for felles beslutninger. Disse må imidlertid kunne løses gjennom gode avtaler.

Utvalget omtaler ellers ”**prosess- og differensieringsmodellen**”, som tar sikte på fusjoner ”nedenfra” innenfor nasjonale rammer og forutsetninger om innebygde minstekrav til institusjonene og flerårige styrings- og finansieringsavtaler basert på hver institusjons profil.

Dette er etter HiTs vurdering mer å betrakte som en arbeidsmetode eller kommunikasjonsprosess enn som en strukturmodell, og den kommenteres derfor ikke ytterligere. Arbeidsmetodikken kan imidlertid kombineres med valgt strukturmodell for å få realisert spesifiserte mål. Utvalgets flertall går da også inn for at etableringen av flercampusuniversitetene skal skje gjennom en slik prosess, og foreslår at en ny institusjonsstruktur så skal fastsettes av regjeringen. De nye institusjonene skal utvikle ulike profiler i dialog med departementet etter råd fra et nytt organ bestående av internasjonale eksperter. HiT mener at en slik profileringsdialog bør føres uansett valgt modell, og at nettverksmodellen i praksis vil innebære en prosess for samarbeid og differensiering/arbeidsdeling.

HiT konkluderer etter dette, som utvalgets mindretall, med at flercampusmodellen, i betydningen styrte og omfattende fusjoner, bør avvises, og er enig med utvalget i at storhøyskolemodellen må anses som uaktuell. HiT går inn for en nettverksmodell, eller ”kontraktsmodell”, kombinert med forsterkede insentiver for samordning og samarbeid og virkemidler for nasjonal styring med sikte på styrking av fagmiljøer og bedre samordning og arbeidsdeling ut fra nasjonale behov. HiT mener at det er behov for fusjoner, eventuelt føderasjoner, innenfor sektoren, men at disse bør komme som resultat av frivillige samarbeidsprosesser stimulert av faglige ambisjoner, økonomiske insentiver og andre nasjonale virkemidler.

Styring og ledelse (kap. 7)

Enhetlig eller todelt ledelse

Stjernø-utvalget foreslår å lovfeste enhetlig ledelse som styringsmodell ved institusjonene. Utvalget mener at en slik ordning kan gjennomføres både med valgt og ansatt rektor, og foreslår å sidestille disse alternativene.

HiT ser både fordeler og ulemper med enhetlig ledelse. På den ene siden kan det gi klarere ansvars- og styringslinjer, hindre uklare ledelsessignaler og intern splid, og gi økt beslutningsdyktighet. På den annen side har tidligere høringer, bl.a. om Mjøs-utvalgets innstilling, vist at erfaringene med todelt ledelse på institusjonenes sentrale styringsnivå i hovedsak er positive. Det at de fleste institusjoner i dag har valgt lovens hovedmodell, tyder på det samme. Det kan også hevdes at delt ledelse på en god måte ivaretar behovet for administrativ profesjonalitet, og gir rektorrollen et mer entydig innhold.

HiT kan ikke se at spørsmålet om delt eller enhetlig ledelse har avgjørende betydning for sektorens muligheter for å møte de utfordringer og oppnå de overordnede mål som er oppsummert i avsnitt 1 og 2 ovenfor. Med de betydelige forskjeller som eksisterer og fortsatt vil eksistere mellom institusjonene når det gjelder størrelse, geografisk spredning, institusjonskultur m.v., har HiT kommet til at det verken er nødvendig eller hensiktsmessig å lovfeste en bestemt løsning på dette punktet.

HiT går derfor inn for at dagens ordning erstattes med en lovbestemmelse der delt og enhetlig ledelse likestilles, og at det overlates til institusjonenes styrer å gjøre dette valget. HiT er enig med utvalget i at institusjonene også selv bør ha myndighet til å avgjøre om rektor skal velges eller tilsettes.

Rektors plass i styret

Utvalget foreslår at rektor skal være medlem av styret uavhengig av om han/hun er ansatt eller valgt, og at det lovfestes at styret skal ledes av et av de eksterne styremedlemmene. Utvalget viser til at denne ordningen finnes i Sverige, og mener at den bidrar til å gi institusjonene en sterk og handlekraftig ledelse.

HiT er ikke enig i at rektor bør være medlem av styret i en modell med enhetlig ledelse.

HiT mener at sentrale forvaltningsmessige og habilitetsmessige prinsipper tilsier at en slik ordning er uheldig. I Mjøs-utvalgets utredning ble det bl.a. vist til at med enhetlig ledelse vil rektor som øverste faglige og administrative leder også være ansvarlig for drift av institusjonen. Det følger av dette at rektor er ansvarlig overfor styret. Rektor vil også ha ansvar for å forberede saker og å fremme forslag for styret, og det er da uheldig at hun/han også skal delta med stemmerett i behandlingen av disse. HiT mener at denne argumentasjonen fortsatt er holdbar. Stjernø-utvalget avviser en ordning med rektor som styreleder fordi rektor da vil havne i en uheldig dobbeltrolle der hun/han i hvert fall på noen områder rapporterer til og fører tilsyn med seg selv. HiT mener at dette argumentet også har gyldighet når det gjelder rektor som styremedlem.

I en modell med enhetlig ledelse kan HiT slutte seg til at styret bør ledes av et eksternt styremedlem, særlig fordi en da unngår at en av de interne gruppene som velger styremedlemmer, får en sterkere posisjon enn styresammensetningen skulle tilsi.

Dersom ordningen med todelt ledelse opprettholdes, bør derimot rektor fortsatt være styrets leder.

Styrets sammensetning

Når det gjelder styrets sammensetning, foreslår utvalget at institusjonene selv skal kunne velge mellom videreføring av dagens modell der ingen enkeltgrupper har flertall alene, og en modell der antall eksterne medlemmer økes slik at styret får eksternt flertall. HiT kan slutte seg til dette.

Avdeling og grunnenhet

Utvalget foreslår at institusjonene gjennom sine styrer fortsatt selv skal bestemme hvordan styringsorganene og ledelsen på avdelings- og grunnenhetsnivå skal være organisert. HiT er enig med utvalget på dette punktet.

Generelt mener HiT det er viktig at styrings- og ledelsesordningene i hver institusjon utformes slik at de samlet sett oppnår intern og eksternt legitimitet og ivaretar både behovet for medvirkning og medbestemmelse og behovet for profesjonalitet.

Kriterier for akkreditering som universitet (kap. 8)

Utvalgets flertall foreslår at kriteriene blir endret slik at institusjoner med rett til å tildele én doktorgrad og med minst 5 000 studenter kan akkrediteres som universitet forutsatt at kravet til stabil forskerutdanning skjerpes. Særlig bør slik endring foretas dersom eksisterende institusjonsstruktur videreføres.

Flertallet bygger sitt forslag på at universitetsbegrepet er i innholdsmessig endring både nasjonalt og internasjonalt, og at et samlende kjennetegn på universiteter på tvers av landegrensene er at det drives forskning og tilbys forskerutdanning. Utvalget peker på at de krav som er fastsatt i Norge for at høyskoler skal kunne bli akkrediterte som universiteter (bl.a. rett til å tildele mastergrad på minst fem områder og rett til å tildele doktorgrad på minst fire områder), utgjør en særnorsk ordning som ellers ikke finnes i noe annet land.

HiT støtter utvalgets forslag om at én doktorgradsutdanning skal være akkrediteringsgrunnlag. HiT mener – som utvalget – at de særnorske kravene bør harmoniseres med de signaler som nå gis bl.a. fra European University Association (doktorgradsrett på ett område og tildeling av minst én doktorgrad hvert år de siste tre årene som grunnlag for medlemskap). Særnorske krav kan etter HiTs oppfatning virke konkurransehemmende og vanskeliggjøre internasjonalt samarbeid. HiT er også enig med utvalget i at forslaget vil dempe presset for etablering av nye doktorgradsprogrammer ved de nye universitetene og ved høyskoler med universitetsambisjoner.

HiT vil understreke at det da må legges betydelig vekt på kravene til stabilitet i forskerutdanningen, for å sikre at de universitetene som etableres, er levedyktige på lang sikt, og ikke lett kan miste fundamentet for sin institusjonsstatus gjennom at rekrutteringen til vedkommende fagområde svekkes. Det må derfor være et viktig kriterium at grunnlaget for doktorgradsutdanningen er solid i form av bachelor- og mastergradsstudier.

HiT mener også at den nasjonale styringen på dette området bør styrkes, ved at etablering av alle nye doktorgradsstudier ved alle typer institusjoner, også de eksisterende universitetene, underlegges en nasjonal etableringsgodkjenning. Her bør ikke bare det faglige fundament, men også det nasjonale behovet og virkningen for allerede etablerte studier vurderes. Med den gradvise utvisking av skillet mellom institusjonskategoriene som utvalget påviser, er det mindre grunn enn tidligere til at de skal underlegges ulik grad av etableringskontroll. HiT støtter derfor også utvalgets forslag i dette kapitlet om at høyskolene på visse vilkår bør få samme rett som universitetene til å etablere mastergradsstudier.

HiT regner for øvrig med at selv om akkrediteringskravet reduseres til én doktorgradsutdanning, vil det normalt være flere slike også ved nyetablerte universiteter.

HiT er enig i at universiteter ikke bør være for små, men er skeptisk til å tallfeste en minstestørrelse i form av et bestemt studenttall. Det må i alle fall ikke praktiseres slik at universiteter som ligger rundt dette minstekravet, skal måtte endre status mellom høyskole og universitet på grunn av svingninger i det årlige studenttallet. HiT foreslår derfor at det ikke settes et bestemt minstekrav, men at et slikt eventuelt tall blir veiledende og inngår i en samlet vurdering av institusjonens langsiktige grunnlag for å kunne ha universitetsstatus.

Forskerutdanning (kap. 9)

Stjernø-utvalget foreslår at forskerutdanningen normalt skal skje gjennom strukturerte opplegg, for eksempel forskerskoler, med et fagmiljø med tilstrekkelig veiledningskapasitet og anslagsvis minimum 20 studenter. Nye doktorgradsprogrammer med utspring i små miljøer uten tradisjon for forskerutdanning må knyttes til tverrinstitusjonelle forskerskoler eller lignende, og ved mindre miljøer ved universitetene bør det stilles krav om at forskerutdanningen knytter seg til tilsvarende internasjonale nettverk. Forskerskoler kan etableres i nettverk på tvers av flere miljøer og institusjoner, med bakgrunn i forpliktende avtaler og med koordinerende organer forankret i en ansvarlig institusjon. Det bør etter utvalgets forslag settes av anslagsvis 300 millioner kroner årlig i friske midler for å finansiere den økte satsingen på forskerutdanningen.

HiT støtter utvalgets forslag, og vil særlig understreke at tverrinstitusjonelt samarbeid om forskerutdanning må ha som forutsetning at de samarbeidende partene er økonomisk sett likeverdige partnere, der det er samsvar mellom ressursinnsats og fordeling av inntekter.

HiT støtter også utvalget i at det må stilles klare krav til organisering, kompetanse og størrelse for å sikre at forskerskolene gir et reelt bidrag til styrking av forskerutdanningens kvalitet generelt og for den enkelte stipendiat. HiT vil presisere at disse kravene må være de samme uavhengig av hvilken institusjonstype forskerskolene er organisert under. Det er også helt nødvendig at forskerskolene gis en tilstrekkelig finansiering av friske midler.

Finansieringssystemet (kap. 10)

Stjernø-utvalget vurderer dagens finansieringssystem som et helt sentralt element i mål- og resultatstyringen av sektoren, og mener at *"tre hovedhensyn må balanseres mot hverandre i utformingen av finansieringssystemet: stabilitet og langsiktighet (basisbevilgning), utvikling og dynamikk gjennom insentiver (resultatbaserte tildelinger) og politisk styring og prioritering (strategiske bevilgninger)."* Utvalget mener at finansieringssystemet har medvirket til at institusjonene i større grad opptre som markedsaktører, slik ønsket var. Utvalget mener imidlertid at diversiteten i sektoren heller har blitt mindre, og at det økte innslaget av resultatbasert finansiering har bidratt til flere av problemene som er identifisert, bl.a. til at konkurransen medfører opprettelse av parallelle og konkurrerende studietilbud som svekker den totale kvalitet og diversitet. Det hevdes at det også internt i institusjonene er skapt en konkurransesituasjon som i noen tilfeller kan få uheldige konsekvenser.

Utvalget mener derfor at balansen mellom statlig styring og institusjonell autonomi bør justeres slik at det blir noe mer rom for statlig styring. Dette gjelder også finansieringssystemet, der utvalget mener at innslaget av resultatbaserte elementer i finansieringssystemet ikke bør øke, men heller reduseres noe.

HiT stiller seg bak utvalgets analyse, og vil legge til at den sterke vekten på resultatbasert finansiering på grunnlag av studiepoengproduksjon kan medvirke til sentralisering av høyere utdanning. Nedgang i søkertall ved institusjoner utenfor de store byene kan få en selvforsterkende effekt ved at de budsjettmessige reduksjonene kan true kvaliteten i utdanningene. HiT mener å kunne påvise at det er institusjonene i de store byene som har vært budsjettvinnerne etter innføringen av det nasjonale finansieringssystemet. Dette står i sterk kontrast til regjeringens erklærte mål i Soria Moria-erklæringen om at det skal utvikles et bedre finansieringssystem for å fremme desentralisert høyere utdanning.

Konkret foreslår utvalget at den historisk baserte basiskomponenten dekomponeres med synlige kostnadsbærere så langt det er mulig. HiT slutter seg til dette, ut fra prinsippet om at fordelingsprinsippene bør være synlige, og antar at det vil kunne medføre en viss omfordeling i sektoren. Dette kan gjøres over noe tid, og med overgangsordninger som gir institusjonene en viss forutsigbarhet og tid til å omstille seg.

HiT vil i denne sammenhengen også gå inn for at det blir foretatt en grundig gjennomgang av plasseringen av de ulike studieprogrammene i kostnadskategorier, med sikte på å bringe kostnadsvurderingene bedre i samsvar med studienes egenart og de kvalitetskrav som stilles.

Utvalget går inn for at den strategiske forskningskomponenten videreføres på omtrent samme nivå som i dag, men brukes reelt strategisk. HiT støtter dette, og mener en må komme bort fra en situasjon der midlene fordeles som "basisbevilgninger" til noen institusjoner ut fra størrelse og et historisk perspektiv.

Utvalget tar også til orde for at det innføres en strategisk undervisningsbevilgning i finansieringssystemet med omtrent samme omfang som den strategiske forskningsbevilgningen, og at basisbevilgningen og de resultatbaserte bevilgningene reduseres tilsvarende. Det forutsettes at strategiske bevilgninger vil kunne variere mellom institusjonene over tid. HiT støtter dette, men understreker at tildelingskriteriene må være åpne og synlige og støtte opp om klare nasjonale prioriteringer.

HiT viser til at utvalget i pkt 6.1 etterlyser sterkere insentiver til samarbeid mellom institusjoner om master- og doktorgradsutdanninger. Utvalget legger imidlertid ikke fram konkrete forslag om slike insentiver. HiT vil hevde at økonomiske insentiver for samarbeid, samordning og arbeidsdeling generelt vil være et godt bidrag til å redusere noen av de uheldige utslag dagens konkurranseorienterte system medfører. Dette bør være øremerkede midler som tildeles utenom selve finansieringssystemet, og som knyttes opp mot de styringssignalene som gis i tildelingsbrev og etatsstyringsmøter.

Stjernø-utvalget tar til orde for et system med avtaler mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet med et tidsperspektiv på 3 – 4 år for å styrke langsiktigheten i virksomheten. Avtalene vil være uttrykk for gjensidige forventninger og kunne få konsekvenser for senere budsjettildelinger. HiT støtter dette forslaget, og ser det som et viktig virkemiddel for økt nasjonal styring. Slike avtaler bør bl.a. kunne inneholde forutsetninger om samarbeid og arbeidsdeling med andre institusjoner.

HiT støtter utvalgets tanke om at evalueringer som en del av grunnlaget for tildelingen av forskningsbevilgningene bør vurderes på sikt.

HiT støtter også forslaget om et samarbeid mellom departementet og Universitets- og høyskolerådet for å få til et tydeligere mål- og rapporteringssystem. Målene bør være langsiktige, ikke for mange og de bør være på et overordnet nivå med store frihetsgrader og tilhørende ansvar for oppnåelse. Det anses som svært uheldig at mål- og resultatkravene etter hvert øker både i omfang og detaljeringsgrad.

Små studiesteder (kap. 11)

Utvalget understreker at det synes å være målkonflikter i mandatet mellom på den ene siden å sikre en god regional balanse i studietilbud og kompetanse og på den andre å sørge for at institusjonene er faglig sterke, livskraftige og omstillingsdyktige med robuste forskningsmiljøer. Utvalget synes å legge avgjørende vekt på det siste.

Med grunnlag i en rekke evalueringer og analyser og med referanse til de framtidige utfordringer som skal møtes, konkluderer derfor utvalget med at små studiesteder som har lav produktivitet og sviktende søkning over tid og som ikke bidrar på en avgjørende måte til utvikling av regionalt samfunns- og næringsliv, bør reduseres i antall. Fem studiesteder nevnes som eksempler på studiesteder som ut fra dette bør vurderes nedlagt, deriblant Rauland i Telemark. Disse og tilsvarende studiesteder bør omgjøres til studiesentra uten permanente faglige ansatte og IKT-baserte læringsplattformer bør i sterkere grad tas i bruk for å sikre befolkningen i tynt befolkede områder tilgang til høyere utdanningstilbud.

HiT er enig med utvalget i at legitime kvalitets- og effektivitetskrav setter grenser for hvor langt det er rimelig å gå i desentralisering av faste studiesteder for høyere utdanning og forskning i Norge. Dette er imidlertid vurderinger institusjonene selv og sentrale myndigheter fortløpende har gjort, gjør og må gjøre. Det er derfor overraskende at utvalget ut fra kvantitative studier alene har valgt å eksemplifisere hvilke studiesteder som bør vurderes nedlagt. På dette punkt mener HiT at utvalget, som ellers gjennomgående framlegger grundige og velfunderte analyser, gjør seg skyldig i noe for overflatiske vurderinger. Spesielt oppsiktsvekkende blir det at et utvalg som har som en sentral premiss for sitt arbeid å foreslå tiltak som sikrer at det regionale universitets- og høyskolesystemet skal styrkes, velger å foreslå nedbygging av regionalt lokaliserte studiesteder.

På et annet sted i utredningen (kap. 5) understreker utvalget at *"fagmiljøer som i seg selv er små, kan være sterke i kraft av internasjonale så vel som nasjonale allianser."* Dette er en vurdering HiT kan slutte seg til. Den har særlig relevans for høyskolens Institutt for folkekultur i Rauland. Dette instituttet har som viktige oppgaver å bevare og videreutvikle den nasjonale folkekulturen gjennom undervisning og forskning, og det bygger i den sammenheng dette nettverk mot tilsvarende fagmiljøer internasjonalt. Slik sett har dette instituttet en unik profil, som kan videreutvikles. Derfor har HiT valgt å satse på fagmiljøet i Rauland, og har ingen planer om nedleggelse kombinert med flytting til Bø, slik utvalget foreslår. Vårt fagdepartement streker da også under institusjonenes ansvar for de små og unike fagmiljøene i årlige tildelingsbrev. Dette ansvaret har HiT tatt. Det må imidlertid tilføyes at det etter HiTs vurdering ikke tas tilstrekkelig hensyn til de merkostnader slik ivaretagelse av ansvar påfører institusjonene. For det er riktig, slik utvalget påviser, at produktiviteten er lavere på de små studiestedene på grunn av vel dokumenterte "smådriftsulemper". Justeringer av det nasjonale finansieringssystemet kan her være et målrettet virkemiddel, jf. merknadene om kap. 10 ovenfor.

Dimensjonering, arbeidsdeling og ansvar for små og utsatte fag (kap. 12)

Stjernø-utvalget mener at studentenes etterspørsel etter høyere utdanning fortsatt skal være styrende for den samlede kapasiteten av studieplasser, og at kapasiteten må være tilstrekkelig til at Norge er i verdenstoppen når det gjelder andelen av befolkningen som tar høyere utdanning. Utvalget peker på at prognoser tilsier en vekst på mellom 36 000 og 80 000

studenter fram mot 2015, avhengig av hvordan studietilbøyeligheten utvikler seg. Utvalget mener en må ta hensyn til dette når kapasiteten skal dimensjoneres.

HiT er enig i det, og mener det også må få konsekvenser for hvordan utviklingen ved studiesteder utenom de store byene vurderes, og for hvordan ressurstilgangen til sektoren dimensjoneres og styres. HiT viser her også til at utvalget ser det som en nasjonal oppgave å sikre at det er en god regional balanse når det gjelder fordelingen av studieplasser, og mener at den eksisterende fordelingen alt i alt fyller dette kravet.

Utvalget mener at erfaringene viser at det er vanskelig å få til en sentralt styrt arbeidsdeling mellom institusjonene, men at departementet likevel bør ha en rolle i å sikre dette. Utvalget sier bl.a.: *"Med en organisering i større institusjoner som foreslått i kapittel 6 vil arbeidsdelingen i hovedsak skje internt ved institusjonene, mens departementet kan gi overordnede føringer. Med dagens institusjonsstruktur eller i en nettverksmodell kan departementet stimulere til samarbeid og arbeidsdeling blant annet gjennom bruk av strategiske midler. Et mer langsiktig finansieringssystem med et innslag av avtaler mellom departementet og institusjonene vil være et viktig virkemiddel for å få til arbeidsdeling, jf. kapittel 10. Det kan også benyttes til i noe større grad å dimensjonere studiekapasiteten ut fra nasjonale og regionale behov."*

HiT er enig i utvalgets vurderinger her, og mener det understreker argumentet om at en større grad av nasjonal styring minst like godt kan gjennomføres i en nettverksmodell som i en modell med landsdelsuniversiteter.

Utvalget peker også på at departementet har et ansvar for å gripe inn med mer direkte styring av dimensjonering på definerte felter som er spesielt kritiske for sentrale samfunnsområder, enten ved å tilføre nye studieplasser eller ved å pålegge institusjonene en omstilling av studieplassene. Utvalget mener at det allerede er tilstrekkelige styringsinstrumenter og regelverk som departementet bør bruke.

HiT er enig i dette, og viser til § 1-3 i universitets- og høyskoleloven, der det bl.a. heter at *"Universiteter og høyskoler skal arbeide for å fremme lovens formål ved å (...) samarbeide med andre universiteter og høyskoler."* HiT mener departementet aktivt bør følge opp denne bestemmelsen i noe høyere grad enn i dag. Det bør både skje gjennom endringer i finansieringssystemet som omtalt ovenfor, gjennom øremerkede insentivordninger og gjennom direkte pålegg om samarbeid og arbeidsdeling i tildelingsbrev, etatsstyringsmøter og langsiktige avtaler.

Utvalget foreslår at departementet tar initiativ til en prosess med sikte på en klarere ansvarsfordeling mellom universitetene når det gjelder små fag, og på enkelte områder også vurderer nordiske samarbeidsløsninger. HiT er enig i intensjonen her, og minner om at ikke bare universitetene, men også noen av høyskolene kan fylle viktige oppgaver på dette feltet.

Universitet på internasjonalt nivå (kap. 13)

Utvalget drøfter hvordan Norge bør forholde seg til den økende konkurransen og betydningen av å ha utdannings- og forskningsmiljøer av høy internasjonal kvalitet. Sentralt står drøftingen av hvorvidt enkeltinstitusjoner skal gis særskilte rammebetingelser for å utvikle forskningsvirksomheten på et høyt internasjonalt nivå, og om det skal pekes ut ett eller flere

eliteuniversiteter. Utvalget går ikke inn for dette, og mener at fortsatt satsing på gode enkeltmiljøer og -forskere er en mer fruktbar vei å gå.

Utvalget mener at ordningen med sentra for fremragende forskning bør videreføres, og at det bør skje en målrettet styrking av nasjonalt prioriterte forskningsområder gjennom langsiktige avtaler. Utvalget mener at det bør vurderes hvordan en kan støtte mer aktivt opp om miljøer som er «nest best», slik at disse også blir bedre i stand til å konkurrere om de internasjonale forskningsmidlene. Utvalget peker her på sitt forslag om en sterkere satsing på forskerskoler.

HiT slutter seg til utvalgets vurderinger i dette kapitlet.

Profesjonsutdanningene i høyskolene (kap. 14)

Kapitlet omhandler de tre- og fireårige profesjonsutdanningene ved de statlige høyskolene, hvorav ingeniør-, lærer-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanning er de største. Stjernø-utvalget mener at evaluerings- og forskningsrapporter gir grunn til bekymring for utviklingen, og til å konkludere med at disse utdanningene står overfor en rekke utfordringer: Studiekvaliteten er ofte for lav, kompetansen til de ansatte svarer ikke til lovens forventninger, og FoU-virksomheten er for lav og produserer ikke tilstrekkelig kunnskap om de yrkesutfordringene og yrkesfeltene som utdanningene skal kvalifisere til. Når disse utdanningene også blir del av universiteter, gjennom endret institusjonsstruktur og fusjoner, mener utvalget at det kan bli en utfordring å opprettholde balansen mellom teori og praksis i undervisningen.

Utvalget mener at forslaget om å organisere sektoren i større enheter er et svar på disse utfordringene, fordi større institusjoner vil gi grunnlag for bredere og mer robuste fag- og forskningsmiljøer. Det pekes imidlertid på at det ikke bør være for stor avstand mellom utdanningssted og praksissted, og at dette er et argument for å opprettholde en relativt desentralisert struktur av studiesteder. Utvalget mener at dette bør løses innenfor en flercampusmodell gjennom desentraliserte utdanninger uten fast lokalisert fagpersonale.

I samsvar med det som er sagt ovenfor, mener HiT at en toppstyrt fusjonering til flercampusuniversiteter verken er en nødvendig eller hensiktsmessig måte å møte sektorens utfordringer på, heller ikke på dette området. HiT mener at Norge bør opprettholde en struktur med regionalt baserte studiesteder, men er enig i at denne ikke bør fragmenteres ytterligere, og at det er behov for økt samordning og arbeidsdeling. HiT er enig med utvalget i at uansett hvilken struktur som velges, bør den stimulere til at det skapes større fagmiljøer og gjerne også nettverk på tvers av institusjonene. Etter HiTs oppfatning er dette fullt mulig å få til gjennom direkte og indirekte nasjonale styringsgrep. Det vises her til det som er sagt under omtalen av kap. 10 og 12 ovenfor og i pkt 4 nedenfor.

Stjernø-utvalget foreslår at Kunnskapsdepartementet tar initiativ til et program for kompetanseheving med et omfang på 50 – 100 millioner kroner årlig i fem år for å styrke den formelle kompetansen i personalet i de korte profesjonsutdanningene. Utvalget mener at midlene bør konsentreres til et utvalg fagmiljøer og institusjoner som til sammen dekker hele landet.

HiT støtter forslaget om en målrettet satsing på kompetanseheving, men kan ikke se at utvalget har begrunnet forslaget om at midlene skal styres til utvalgte enkeltmiljøer. Når målet er å heve kompetansen i profesjonsutdanningene generelt, må etter HiTs syn alle

profesjonsutdanninger ved etablerte fagmiljøer og utdanningssteder få den samme adgang til å nyte godt av tiltakene.

Utvalget foreslår at det blir vurdert å opprette sentra for fremragende profesjonsutdanning som supplement til de sentra for fremragende undervisning som foreslås i kap. 15. HiT mener det vil være naturlig at profesjonsutdanning blir hovedtema for noen av de sentra for fremragende undervisning som blir utpekt, og at dette dermed inngår i den samme ordningen.

Utvalget går videre inn for at ordningen med sentralt fastsatte rammeplaner avskaffes, og erstattes med nødvendig koordinering gjennom de faglige rådsorganene under Universitets- og høyskolerådet. Kompetansekrav for de aktuelle yrkene bør fastsettes i yrkesfeltet der kandidatene skal arbeide, og må være på plass før rammeplanene avvikles. Utvalget gir flere argumenter for dette, ikke minst at det vil være i samsvar med prinsippet om faglig og institusjonell autonomi.

HiT slutter seg til forslaget og til utvalgets begrunnelser. For å sikre standarden i utdanningene og nødvendig grunnlag for autorisasjon bør rammeplanene erstattes med spesifikke kompetansemål, jf. det foreliggende forslaget til et nasjonalt rammeverk for kvalifikasjoner i høyere utdanning.

HiT er også enig med utvalget i at praksisopplæringen i større grad enn nå bør sidestilles med opplæringen ved utdanningsinstitusjonene som kvalifiseringsarena, og at ansvarsdelingen mellom institusjon og praksisfelt bør gjennomgås. HiT viser her til at det er helt ulike ordninger når det gjelder organisering, ansvarsfordeling og finansiering av praksisopplæringen i de ulike profesjonsutdanningene, og at dette på noen punkter bl.a. kan skape uklarheter om både det faglige ansvaret og den praktiske gjennomføringen. HiT mener derfor at departementet bør ta initiativ til en gjennomgang og en samordning av regelverket på dette området.

Sentra for fremragende undervisning (kap. 15)

Utvalget mener at det er behov for skarpere fokus på undervisningen i høyere utdanning, og for å signalisere tydelig at undervisning og forskning er sidestilte oppgaver for universiteter og høyskoler. Utvalget foreslår derfor at det innføres en ordning med sentra for fremragende undervisning, *"for å stimulere til og premiere høy kvalitet i undervisningen, gi grunnlag for videreutvikling av særlig gode læringsmiljøer og legge til rette for spredning av god praksis"*, etter modell av den tilsvarende ordningen med sentra for fremragende forskning. Sentrene skal være tidsbegrensede, med nye søknadsrunder med faste mellomrom. Målet er bl.a. å stimulere til utvikling og innovasjon i læringsmåter og pedagogisk tilrettelegging. Kriterier og prosedyrer må utredes nærmere.

HiT stiller seg positiv til forslaget, men vil understreke at utviklings- og innovasjonsoppgavene må ha klar forrang foran premieringsaspektet, og at det må legges avgjørende vekt på formidling og overføringsverdi.

Universitetenes og høyskolenes regionale betydning (kap. 16)

Kapitlet tar utgangspunkt i mandatets forutsetning om at det skal være en god regional balanse i studietilbud og kompetanse, slik at alle deler av landet sikres tilgang til høyere utdanning og tilgang på velkvalifiserte fagfolk. Utvalget mener derfor at høyere utdanning i

Norge fortsatt må ha en desentralisert karakter. Det forventes at de høyere utdanningsinstitusjonene skal bidra til økonomisk, sosial og kulturell utvikling i samspill med lokalt og regionalt arbeids- og samfunnsliv. Utvalget peker også på at institusjonene samtidig er nasjonale og internasjonale aktører. Ulike sider av dette temaet drøftes i kapitlet, som i liten grad inneholder forslag som ikke framkommer andre steder i utredningen.

Utvalget viser til sine forslag om å skape større institusjoner og mer slagkraftige faglige miljøer og om å innføre en strategisk komponent i finansieringssystemet og et system med avtaler mellom de høyere utdanningsinstitusjonene og departementet. HiT er ikke enig i at en ordning med få og store institusjoner nødvendigvis vil bidra til å styrke institusjonenes regionale rolle. Et element her er at det vil medføre en betydelig smalere representasjon fra regionene i institusjonenes styrer. HiT viser ellers til de kommentarer som er gitt andre steder i denne høringsuttalelsen.

Utvalget mener at styringsdialogen mellom Kunnskapsdepartementet og institusjonene må bli mer eksplisitt med hensyn til bidrag til regional utvikling og at departementet mer aktivt må søke å koordinere innsatsen og interessene til ulike offentlige myndigheter. HiT støtter dette, og er også enig i at den foreslåtte ordningen med nærings-ph.d. utvikles videre.

Utvalget går også inn for at det etableres relevante indikatorer, operasjonelle og målbare målsettinger og verktøy for rapportering, evaluering og oppfølging på området regional utvikling. HiT er ikke uenig i intensjonene bak forslaget, men vil advare mot utvikling av ytterligere detaljerte og ressurskrevende rapporteringsordninger på et område som er så mangeartet at det trolig vanskelig kan fanges inn i enkle tellinger.

HiT mener at institusjonenes bidrag til regional utvikling er av stor betydning, men vil samtidig peke på faren for at dette blir en av de oppgavene der det settes høye mål om økt aktivitet uten at disse følges opp ressursmessig.

Utvalget viser til at Norges forskningsråd har iverksatt programmer for å styrke innovasjon gjennom samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og regionalt næringsliv, og støtter dette. HiT er enig i at slike programmer er nyttige, men er ikke sikker på om innretningen av det nåværende VRI-programmet i tilstrekkelig grad medvirker til at høyskolene blir viktige samarbeidspartnere for regionalt arbeids- og næringsliv. I så måte var de tidligere programmene SMB-kompetanse og Næringsrettet Høgskolesatsing mer tydelige og målrettet, og ga gode resultater. Dagens ordning kan derfor vise seg å være et tilbakeskritt. HiT mener i den forbindelse også at ordningen med strategisk høyskoleprogram under Forskningsrådet bør videreføres. Den har i sterk grad bidratt til å styrke FoU-virksomheten ved høyskolene.

Internasjonalisering (kap. 17)

Stjernø-utvalgets utgangspunkt er at internasjonalisering er et viktig område for norsk høyere utdanning og at dette feltet må gis stor oppmerksomhet framover. Utvalget reiser en rekke problemstillinger knyttet til strategi og mål for internasjonalisering i høyere utdanning, og viser til stortingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning som er varslet høsten 2008.

Utvalget mener at nasjonale satsinger må følges opp med midler til nødvendige tiltak ved institusjonene. Det foreslås at det vurderes å styrke bevilgningene til internasjonalisering, for eksempel gjennom å heve satsene i den resultatbaserte undervisningsfinansieringen eller ved

egne, øremerkede tilskudd. HiT slutter seg til dette, og mener at dagens insentivordning (tildeling pr. utvekslingsstudent) både er for snever og gir et for lite bidrag til utgiftsdekning.

Utvalget foreslår også at det settes i gang tiltak for å bedre statistikkgrunnlaget innenfor internasjonaliseringsfeltet, og at Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU) gis et ansvar for dette. Det etterlyses bl.a. detaljert statistikk om studenter og deres bakgrunn og valg og bedre nasjonal oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler ved institusjonene. HiT vil bemerke at dersom dette skal realiseres, vil det kreve vesentlig større ressurser, antakelig både i SIU og i institusjonene. Det er derfor viktig å vurdere kostnadene opp mot hva som kan oppnås av økt innsikt ved mer detaljert statistikk.

Utvalget mener at institusjonene må arbeide for at avtaler med partnerinstitusjoner blir mer enn en mekanisme for studentmobilitet, slik at de gir grunnlag for institusjonelt partnerskap på et bredere plan. HiT er enig i dette, men mener at det må være et visst antall avtaler om studentutveksling, fordi de fleste institusjoner bare kan ta i mot en håndfull studenter fra hver partner. Samtidig bør institusjonene vurdere om samarbeidet med noen utvalgte partnere kan utvides langs flere dimensjoner, slik bl.a. HiT har oppnådd i samarbeid med universiteter i Midtvesten i USA.

Etniske minoriteters deltakelse i høyere utdanning (kap. 18)

Utvalget tar utgangspunkt i at økt innvandring medfører utfordringer for utdanningssystemet bl.a. fordi etniske minoriteter fortsatt har lavere deltakelse enn norske i høyere utdanning. Problemene er oftest knyttet til rekruttering, gjennomføring og overgang fra utdanning til arbeidsliv. Det er etter utvalgets syn særlig viktig å sørge for god etnisk balanse innen lærer-, politi-, barnevernspedagog- og sosionomutdanning. Utvalget etterlyser større engasjement fra sentrale myndigheter og fra utdanningsinstitusjonene for å bedre situasjonen, og foreslår

- at institusjonene skal pålegges å utforme en plan for etnisk likestilling og integrering, med strategier og tiltak for å rekruttere flere med minoritetsbakgrunn
- at det utarbeides forslag om hvordan innvandreres høyere utdanning fra andre land kan suppleres i Norge for å bli godkjent som likeverdig med norsk utdanning
- at institusjonene innfører kvoteordning i opptak til visse studier
- at institusjonene skal vurdere om innhold i læreplaner og materiell i for stor grad avspeiler etno- eller eurosentrisk dominans
- at det opprettes stipendordninger for å øke rekrutteringen av etniske minoriteter til utdanninger der den er svak (særlig lærerutdanning) og et trainee-program i private og offentlige institusjoner

Utvalget mener også at institusjonene bør drive mer FoU-arbeid om flerkulturelle aspekter, og at det bør arrangeres årlige konferanser i sektoren for å følge utviklingen på området.

HiT slutter seg til utvalgets intensjoner og forslagene om å avklare spørsmål rundt godkjenning av utenlandske kvalifikasjoner og om stipendordninger. FoU-arbeid innenfor temaet flerkulturalitet er allerede i gang i HiT, spesielt knyttet opp mot mastergradsutdanning i flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.

Forslaget om kvoteringsordninger reiser imidlertid flere problemstillinger. Ikke minst er det et spørsmål hvilke studier det er behov for slike kvoteordninger i. HiT viser til at de fleste studiene på landsbasis er åpne, og at minoritetsungdom er godt representert på enkelte

lukkede studier, som medisin og juridiske fag. Det er også problemer knyttet til definisjon av hvilke søkere som tilhører minoritetsgrupper og identifikasjon av disse i saksbehandlingen ved opptak/registrering. Det er lagt mye arbeid ned i å forenkle opptaksreglement og prosedyrer, og det er i utgangspunktet ikke ønskelig å komplisere dette på nytt.

HiT er også i tvil om et pålegg om handlingsplaner ved den enkelte institusjon i seg selv er et effektivt tiltak, siden de viktigste grepene trolig må gjennomføres på nasjonalt plan. Men HiT mener at arbeidet med kontakt med minoritetsmiljøene i rekrutteringssammenheng bør følges opp av institusjonene. Konkrete tilbud om ekstra opplæring i språk og tilbud om veiledning i oppgave- og rapportskriving kan være aktuelle tiltak. Ekstra tilbud i norsk språk for voksne innvandrere bør også prioriteres for å øke muligheten for å kunne utnytte ervervede kunnskaper fra hjemlandet, eller for å kunne tilegne seg ny kunnskap i Norge. For at institusjonene skal kunne ta store løft på dette området, må den nødvendige ressurstilgangen sikres.

Utvalget foreslår også en gjennomgang av læreplaner og materiell med sikte på å vurdere om studieplaner og litteratur avspeiler en *"etno- eller eurosentrisk dominans og om temaer knyttet til andre kulturer er tilstrekkelig dekket"*. Dette vil medføre et betydelig arbeid ved de enkelte institusjonene, og HiT tviler på om det vil komme store konkrete resultater ut av det. Det vil sannsynligvis også være stor forskjell på resultatene ved hver enkelt institusjon.

Situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning (kap. 19).

Utvalget drøfter funksjonshemmedes situasjon i forbindelse med opptak til og gjennomføring av høyere utdanning. Det fastslås at funksjonshemmede er en uensartet gruppe, og at behovene for tiltak derfor er ulike og mangeartede. Utvalget mener at selv om det er gjort mye bra for de funksjonshemmede de siste årene, så gjenstår det fortsatt noen vesentlige ting.

Utvalget foreslår at studenter på attføring bør få samme rettigheter som andre studenter med hensyn til studiefinansiering. Videre bør studielitteratur tilrettelegges i plattformuavhengige elektroniske formater, og lydopptak bør være tillatt for funksjonshemmede. Utvalget mener at de høyere utdanningsinstitusjonene må pålegges å ta stilling til forholdene for de funksjonshemmede studentene minst én gang i året, enten i en egen rapport til styret eller i kvalitetsrapporten, og at departementet må presisere reglene for universell utforming overfor institusjonene.

HiT har ingen vesentlige merknader til utvalgets forslag, og er enig i at høyere utdanning må gjøres best mulig tilgjengelig for funksjonshemmede. Det er viktig både for de funksjonshemmede selv og på grunn av den ressurs de representerer for samfunnet.

Likestilling (kap. 20)

Stjernø-utvalget presenterer en del data som viser utvikling og situasjon når det gjelder kjønnsbalansen innenfor høyere utdanning og forskning, og fastslår at den er skjev i store deler av sektoren. Mens det nå er et flertall av kvinnelige studenter, er fortsatt menn dominerende blant fast ansatte i vitenskapelige stillinger. Kjønnsfordelingen blant studentene på de ulike fagområdene er fortsatt preget av tradisjonelle yrkesmønstre, men på noen områder, spesielt teknologi og realfag, har den jevnet seg ut de siste årene. Det kan både skyldes tiltak som er satt inn og den store oppmerksomheten rundt behovene i arbeidsmarkedet for disse utdanningene. Utvalget gjennomgår også en rekke av de tiltak som

er initiert og gjennomført for å styrke likestillingen i sektoren. Utvalget fastslår at utviklingen mot en jevn kjønnsbalanse i høyere utdanning går sakte, og mener at kjønnsbalansen mellom menn og kvinner i det øverste stillingsskiktet i de høyere utdanningsinstitusjonene endres for langsomt. Etter at det ble slått fast at EØS-avtalen og EUs likebehandlingsdirektiv forbyr øremerking av stillinger for kvinner, har det blitt vanskelig å finne effektive tiltak for å rette på dette.

HiT har ikke vesentlige innvendinger mot utvalgets analyse.

Utvalget kommenterer forslaget fra Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning (KiF-komiteen) om å integrere indikatorer for likestilling i finansieringssystemet. Utvalget går mot dette, og begrunner det med at *"skjev kjønnsfordeling er et større problem andre steder enn i akademia, og at det derfor ikke bør være første prioritet for et forskningsprogram"*.

HiT mener dette er en for defensiv tilnærming, og kan ikke se at det at skjev kjønnsfordeling er et større problem andre steder, er et gyldig argument mot tiltak i universitets- og høyskolesektoren. Det kan være argumenter mot å bruke finansieringssystemet til dette formålet, men HiT mener at det bør innføres stimuleringsordninger med et slikt siktemål.

Utvalget foreslår at regjeringen tar initiativ til å endre de gjeldende EØS-reglene for kjønnskvoltering. HiT er enig i dette. HiT mener generelt at det trengs en bedre avklaring av hvilke typer tiltak det er mulig å ta i bruk på likestillingsområdet uten å støte mot nasjonal eller internasjonal lovgivning, og i hvilken grad det kan være mulig å øke handlingsrommet.

Utvalget foreslår at det settes i gang et nasjonalt prosjekt for utvikling av akademisk lederskap i et likestillingsperspektiv, og tiltak for å stimulere til at likestilling integreres i forskningsprosjektene. Det foreslås også at departementet og institusjonene skaffer seg kunnskap om årsaker til frafall blant doktorgradsstudentene og stimulerer til økt gjennomføring både blant kvinner og menn. HiT har ikke innvendinger mot disse forslagene.

Utvalget mener videre at institusjonene selv bør iverksette tiltak for å øke andelen kvinner i førstestillinger og høyere, og foreslår følgende tiltak:

- mulighet til forlenget stipendtid for kvinner som føder barn i stipendperioden
- mentor- og veiledningsordninger for at flere kvinner skal søke opprykk til professor
- tilbud om vikarstipend med redusert undervisningsplikt for kvinnelige førsteamanuenser for kvalifisering til professoropprykk
- økt bruk av kallelse av kvalifiserte kvinner til professorater og professor II-stillinger
- opprettelse av sentrale likestillingspotter der fakulteter/avdelinger kan få dekket utgifter til tiltak som nevnt ovenfor

HiT er enig i at dette er tiltak som kan virke positivt, og som bør vurderes i de enkelte institusjonenes handlingsplaner for likestilling. Når det gjelder kallelse og andre rekrutteringstiltak til vitenskapelige stillinger, er det imidlertid et problem at tilgangen på kvalifiserte søkere setter begrensninger, særlig på de områdene der kjønnsbalansen er skjevest i kvinners disfavør.

En mer kunnskapsbasert utdannings- og forskningspolitikk (kap. 21)

I dette kapitlet tar utvalget til orde for å framskaffe et bedre forskningsbasert kunnskapsgrunnlag for drøfting av utdannings- og forskningspolitiske problemstillinger. Utvalget foreslår at det utarbeides systematiske kunnskapsoversikter innenfor feltet, at institusjonene bør forske mer på sin egen virksomhet, at Norge bør støtte EuroHESC-programmet i regi av European Science Foundation slik at norske forskningsmiljøer kan bli involvert, og at de samlede midlene til utdanningsforskning bør økes. I første omgang foreslår utvalget en økning på ti millioner kroner per år.

HiT har ikke vesentlige merknader til utvalgets anførsler og forslag i dette kapitlet.

4. NASJONAL STYRING OG INSTITUSJONELL AUTONOMI.

I høringsbrevet har departementet bedt om at høringsinstansene kommenterer spørsmålet om forholdet mellom nasjonal styring og institusjonell autonomi særskilt, fordi det berører flere av kapitlene i innstillingen.

HiT har kommentert dette flere steder ovenfor, men vil oppsummere sitt syn her.

HiT mener, som utvalget, at institusjonene fortsatt bør ha en høy grad av autonomi når det gjelder faglige spørsmål og spørsmål om organisering og drift av virksomheten. HiT mener også at finansieringssystemet fortsatt bør gi insentiver til god måloppnåelse, og at et visst konkurranseelement institusjonene imellom er av det gode og kan bidra til faglig og forvaltningsmessig kvalitet.

HiT er enig med Stjernø-utvalget i at flere av de urovekkende utviklingstrekk en ser i sektoren, skyldes at konkurransen mellom institusjonene i for stor grad avgjør utvikling og retning, og at det ikke er utmeislet en helhetlig nasjonal strategi for høyere utdanning og forskning. Det gjelder bl.a. oppblomstring av et stort antall mastergrads- og doktorgradsprogrammer med utgangspunkt i små og fragmenterte fagmiljøer, manglende samordning og arbeidsdeling, sviktende kvalitet, bl.a. i profesjonsutdanningene, og for svak produktivitet og gjennomstrømming ved mindre studiesteder.

HiT understreker særlig at dagens konkurransesituasjon, som finansieringssystemet stimulerer til, på noen områder kan ha dysfunksjonelle virkninger. Bl.a. finnes det eksempler på etableringer av studietilbud som bare kan begrunnes ut fra institusjonsinterne prioriteringer, og som svekker grunnlaget for eksisterende tilbud på samme område andre steder, med fragmentering og kvalitetssvikt som resultat. HiT mener også at finansieringssystemet har en sentraliserende effekt, og dermed kan bidra til å svekke den regionale balansen i sektoren.

Stjernø-utvalgets hovedsyn er at det er nødvendig med et noe sterkere element av statlig styring for å gjennomføre en nasjonal politikk, uten at en dermed går tilbake til en detaljstyring av institusjonene. HiT slutter seg fullt ut til dette synet.

En slik nasjonal politikk bør innbefatte de overordnede mål som er formulert i avsnitt 2 i denne høringsuttalelsen, nemlig å opprettholde en god regional balanse og motvirke sentraliseringstendenser, å konsentrere de tunge faglige ressursene i sterke og robuste

fagmiljøer, å utvikle en differensiert og dynamisk sektor og å sørge for at kvaliteten i utdanning og forskning er under stadig utvikling.

HiT er ikke enig med utvalget i at en tvungen sammenslåing i store enheter i seg selv er et godt grep for bedre nasjonal styring. Det kan riktignok gi muligheter for bedre intern samordning og arbeidsdeling, men da primært ut fra institusjonsinterne avveininger. Bl.a. kan en slik modell medvirke til en økonomisk og konkurransemessig motivert sentralisering som ikke er i samsvar med nasjonale prioriteringer.

HiT går derfor inn for at universitets- og høyskolesektoren videreutvikles gjennom en nettverksmodell, eller "kontraktsmodell", bygd på forpliktende kontrakter mellom institusjonene. En slik modell vil kunne føre fram til nødvendige sammenslåinger, men da gjennom frivillighet og ikke tvangsfusjonering.

Det er av avgjørende betydning at en slik tilnærming kombineres med en rekke direkte og indirekte nasjonale styringsgrep. Samordning, arbeidsdeling og konsentrasjon vil da i større grad kunne skje ut fra nasjonale behov, og ikke bare ut fra prioriteringer i den enkelte institusjon.

Stjernø-utvalget foreslår selv flere virkemidler som innebærer økt nasjonal styring.

HiT slutter seg til forslaget om en endring av finansieringssystemet slik at vekten av de resultatbaserte komponentene reduseres noe, at det innføres en strategisk undervisningsbevilgning og at den strategiske forskningskomponenten i høyere grad benyttes reelt strategisk.

HiT støtter også forslaget om flerårige styrings- og finansieringsavtaler mellom institusjonene og departementet.

Videre er HiT enig med utvalget i at departementet må gripe inn med mer direkte styring av dimensjonering på definerte felter som er spesielt kritiske for sentrale samfunnsområder, enten ved å tilføre nye studieplasser eller ved å pålegge institusjonene en omstilling av studieplassene.

HiT viser til lovens bestemmelse om at institusjonene skal samarbeide, og mener det bør vurderes å gjøre denne typen bestemmelser mer utfyllende og entydige i lov og forskrifter. Men allerede med nåværende lovhjemmel har departementet grunnlag for å følge opp arbeidsdelingen og samarbeidet mellom institusjonene mer direkte. HiT mener dette bør gjøres gjennom tydeligere krav til mål og resultater i tildelingsbrevet og klarere signaler i etatsstyringsmøtene og gjennom de foreslåtte langsiktige avtalene. Her bør det kunne gis direkte pålegg om samarbeid og arbeidsdeling, for eksempel mellom institusjoner som tilbyr samme type profesjonsutdanning innenfor en region.

Slike direkte pålegg bør kombineres med økonomiske insentiver for samarbeid, samordning og arbeidsdeling, i form av øremerkede midler som tildeles utenom selve finansieringssystemet. HiT mener også at samarbeid mellom institusjonene om forskerutdanning vil fremmes ved at det fastslås at det skal være økonomisk likeverdighet mellom samarbeidspartnerne.

For å medvirke til mindre fragmentering og sterkere konsentrasjon av faglige toppmiljøer, mener HiT at den direkte nasjonale styringen bør styrkes også på dette området. HiT går derfor inn for at etablering av nye doktorgradsstudier underlegges en nasjonal etableringsgodkjenning ved alle typer institusjoner, også ved de eksisterende universitetene. Ved slik godkjenning må ikke bare det faglige fundamentet, men også det nasjonale behovet og virkningen for allerede etablerte studier vurderes.